Romanoslavica vol. XLVI, nr. 1

CÂTEVA OBSERVAȚII PE MARGINEA LEXICULUI PĂSTORESC DE ORIGINE ROMÂNĂ ÎN LIMBA POLONĂ (I)

Mihai MITU

Dans la prémiere partie, on ajoute des nouvelles informations à la bibliographie de la communication faite, en 1968, au VI-éme Congres International des Slavistes de Prague (*L'nfluence roumaine sur le lexique des langues slaves*, dans «Romanoslavica», XVI, p 59-121) – entre autres, les contributions de certains linguistes de Cracovie, le romaniste Stanisław Widłak et l'orientaliste Marek Stachowski – conmcernant la terminologie pastorale d'origine roumaine dans la région du Nord des Carpathes.

Avant de passer à l'etude de certains aspects concrets de l'influence du roumain dans le lexique pastoral de la langue polonaise, l'auteur fait des considerations sur *l'ancienneté* de cette influence, affirmant qu'elle date dés X-eme siecle, c'est-a-dire de la période de parachevement de deux processus: d'une part, celui de la formation du people et de la langue roumaine, d'autre part, celui de dissolution définitive de l'unité linguistique slave et de formation des langues slaves modernes.

On souligne, pour le prémiere fois, que l'ínfluence roumaine dans l'ancien polonais se manifeste, non seulement dans le domaine du lexique, tel qu'on soutenait jusqu'à présent, mais elle peut être également admise dans le domaine de la *morphologie* des langues polonaise et slovaque de la vie pastorale. Il s'agit de l'emploi des desinences du masculin personal au pluriel pour les noms des trois animaux: *le chien*, *le loup* et *le vautour* (pol. *pies, wilk, orzel* ; slov. *pes, vlk, orel*) jusqu'au XVII-e siecle.

Le fait qu'on rencontre ce fenomene seulement dans le cas des trois animaux cités et seulement dans le langues polonaise et slovaque est dû à la longue cohabitation des bergeres roumains, polonais et slovaque dans les Carpathes du Nord et les Tatras.

Mots clés: la vie pastorale, histoire des langues, les contacts linguistiques, le roumain, le polonais.

Bibliografia subiectului

Istoricul cercetării acestei teme, pe fondul mai general al influenței românești în lexicul *tuturor* limbilor slave, se găsește ilustrat în bibliografia comunicării cu acest

BDD-A24162 © 2010 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:40 UTC)

titlu, prezentată de un grup de universitari din Bucureşti la al VI-lea Congres Internaţional al Slaviştilor (Praga, 1968), publicată în „Romanoslavica", XVI, p. 59-121). Lista lucrărilor de atunci poate fi completată în două feluri:

a) lucrări apărute anterior anului 1968, omise în această bibliografie, de ex. A. de Vincenz, *Le substrat roumain dans les Carpathes du Nord*, comunicare la Primul Congres de dialectologie generală (Louvrain – Bruxelles, 21-27 august 1960 publicat în volumul III al Congresului (Louvrain, 1965, p. 144-153).

b) lucrări apărute după 1968, foarte numeroase, dintre care reţinem: *Общекарпатский лингвистический атлас,* 6 vol. (1989-1997); S.B. Bernstein, G. Klepikova, *Славяно-румынские контакты в свете новых данных славянской лингвистической географии* în vol. *Славянское языкознание. XII Международный съезд славистов, Краков, 1998. Доклады российской делегации*, Moscova, 1998, p. 47-68; comunicarea *Alcuni termini montanari polacchi della zona dei Carpazi*[1] a profesorului romanist de la Cracovia, Stanisław Widłak, unde autorul subliniază caracterul complex al termenilor păstoreşti din sudul Poloniei, originea diferită a românismelor (traco-dacă, latină, sud-slavă); Marek Stachowski, *Karpatyzm leksykalny*, în „Zeszyty Naukowe Uniw. Jagiellońskiego", MCCLXXIII, Prace Językoznawcze, z. 122, Cracovia, 2005, p. 179-188, în care autorul face pentru prima dată o clasificare a termenilor păstoreşti în „carpatisme *polono-ceho-slovace, polono-ucrainene, ungaro-ucrainene, ungaro-române, ucraino-române*" (cu exemple).

Dintre lucrările româneşti sunt de reţinut: Jan Lobiuc, *Elemente româneşti în terminologia păstoritului şi a creşterii vitelor la huţuli*, „Romanoslavica", XVIII, 1972, p. 109-134; Emil Vrabie, *Note lexicale privind elementele de origine românească în limba polonă*, în „Studii şi cercetări lingvistice", XXVII, 1976, nr. 2, p. 271-279 şi nr. 3, p. 279-291 ş.a.; M. Mitu, *Cu privire la evoluţia semantică a românismelor în limbile slave*, „Cercetări de lingvistică", Cluj, XXVIII, 1983, nr. 1, p. 55-61; Ion Robciuc, *Raporturile lingvistice româno-ucrainene. I. Elemente româneşti în ucraineană*, Bucureşti, 1996.

Problema vechimii

Cea mai veche atestare a unui termen păstoresc de origine română în limba polonă este *ţap*, în polonă *cap*, la anul 1440 în tratatul de ortografie al lui Jakub Parkoszowic[2]: „*Cap* id est hircus vallacorum vel interjectio percucientis" (p. 406);

[1] Apărut în vol. *I dialetti e la montagna*, a cura di Gianna Marcato, *Atti del Convegno din Sappada (Belluno), 2-6 luglio 2003* (serie „Quaderni di dialettologia", 8), Padova, Ed. Unipress, 2004, p. 331-336.

[2] Despre autor, vezi *Encyklopedia języka polskiego*, Wrocław-Varşovia-Cracovia, Wyd. Ossolineum, 1991, p. 246. Lucrarea a fost editată de J. Łoś, *Traktat o ortografii polskiej de Jacobus filius Parcossii*, Cracovia, 1907.

BDD-A24162 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:40 UTC)

autorul, profesor la Universitatea din Cracovia, a ales acest termen pentru ilustrarea grafică a fonemului [c]: „In molliter autem asperatis scribatur simplex *c* omni asperacione, ut: *cap, cebula, cisz*" (p. 407), cf. SSTp. I, 214[1]; Sławski, I, 55 (< rom.).

Nu este lipsit de interes să subliniem că termenul *țap*, cea mai veche atestare a unui lexem românesc într-un text conceput în Polonia (secolul al XV-lea) este şi cea mai veche atestare a unui termen român de origine autohtonă (traco-dac) într-un text cunoscut în genere: *Codex Vaticanus nr. 1468,* din secolul al X-lea: „Hircus caper *zappu* dicitur"[2].

Rom. *țap* într-un text polonez din secolul al XV-lea este însă un caz de vechime *relativă* a unui lexem românesc în limba polonă. Ni se pare firesc a admite că el a pătruns *mai înainte* din limba păstorilor valahi din Carpați în graiurile polone de sud (Podhale, Małopolska), că ajunsese să fie destul de răspândit alături de alți termeni asemănători (adică păstoreşti) în acest areal, unde l-a putut cunoaşte profesorul cracovian. Simplul fapt că el apare nu într-un text de sorginte folclorică, cu referire la o realitate păstorească, ci într-un text *ştiințific*, servind ca exemplu pentru o argumentare ştiințifică (în cazul de față, un fapt de fonetică şi ortografie) este semnificativ pentru vechimea prezenței acestui termen românesc în limba polonă.

Înțelegând prin *vechime relativă* vechimea în funcție de *prima atestare într-un text scris*, trebuie să admitem şi formula *vechime absolută*, adică cea raportată (sau dedusă) la (sau din) o perioadă anterioară celei mai vechi atestări scrise. La rândul ei „vechimea absolută" poate avea în vedere presupusa prezență a *unui singur* termen de origine străină în limbă, a *mai multor* termeni sau a unei întregi terminologii (adică totalitatea termenilor aparținând aceleiaşi clase lexico-semantice). În acest ultim caz am putea vorbi de o „vechime absolută generală".

Pentru a stabili cât de veche este *întreaga* terminologie păstorească de origine română în limba polonă (adică în ce măsură se poate vorbi, în acest caz, de vechime relativă sau absolută) lingviştii au la dispoziție argumentele furnizate de istoria limbii (mai ales de fonetică istorică); în cazul „păstorismelor", poate mai profund decât în alte cazuri, este necesară coroborarea cu datele furnizate şi de alte ştiințe, *istoria* în primul

[1] Informația a reținut atenția lingviştilor români care au analizat elementele autohtone din lexicul românesc, vezi E. Vrabie, *Note lexicale...*, p. 279; G. Mihăilă, *Cele mai vechi atestări în româna comună*, SCL, XXXI, 1980, nr. 1, p. 13, reprodus în *Contribuții la etimologia limbii române*, Bucureşti, 2002 („Etymologica", 15), p. 13; *Les plus anciennes attestations des mots roumains autochtones (Xe siècle – 1520)*, în „Thraco-Dacica", XVII, 1996, nr. 1-2, p. 40.

[2] Publicat de G. Loewe şi G. Goetz, *Corpus glossarionem Latinorum*, V, Lipsiae, 1894, p. 503 (cf. G. Mihăilă, *Les plus anciennes...*, p. 40); cf. şi G. Mihăilă, *Cuvintele de origine autohtonă în limba română* (discurs de recepție la Academia Română, 20 ianuarie 2006), Bucureşti, Editura Academiei Române, 2006, p. 24.

BDD-A24162 © 2010 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:40 UTC)

rând, dar şi *sociologia*, *geografia istorică, etnologia* şi *etnografia, antropologia, mitologia*[1].

Cât de mult se poate merge înapoi cu stabilirea vechimii păstorismelor lexicale româneşti în limba polonă? Cu alte cuvinte, care este în acest caz vechimea lor absolută generală?

Extinzând exemplul rom. *ţap*, ca primă atestare într-un text elaborat în Polonia (secolul al XV-lea), la *totalitatea* lexemelor păstoreşti, trebuie subliniat de la bun început că majoritatea acestor termeni sunt populari, transmişi pe care orală, ca urmare a contactelor nemijlocite ale păstorilor români din Carpaţii de Nord cu locuitori slavi, vorbind graiuri slave aparte, formate în urma destrămării unităţii lingvistice slave (după secolele al II-lea – al III-lea e.n.). Or, cum viaţa păstorească a fost străveche la locuitorii arcului carpatic, *cu multă vreme înainte de a deveni şi a se numi români* (adică secolul al XV-lea, data primei atestări a rom. *ţap* în limba polonă), este de presupus că şi *alţi* termeni păstoreşti intraţi în polonă din română sunt anteriori acestei date. Slavistul polonez Tadeusz Lehr-Spławiński, în cartea sa *Język polski. Pochodzenie, powstanie, rozwój* (1947)[2], scria: „Takie wyrazy jak *bryndza, fujarka, żętyca* – to wyrazy górskie (...) trudno oznaczyć czas ich przyjęcia, pewno sięgają czasów przed XVI wiekiem" (p. 238).

Pe baza cercetării *toponimelor, antroponimelor* din arealul extracarpatic de sud şi de nord, Nicolae Drăganu a elaborat lucrarea fundamentală *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei şi onomasticii* (Bucureşti, 1933), în care mută graniţa temporală a transmiterii „păstorismelor" româneşti în limbile slave mult înapoi, spre secolul al IX-lea: multe dintre numele topice româneşti au la bază apelative, transmise de păstorii români pe o arie largă de-a lungul Carpaţilor, în urma transhumanţei, nomadismului sau colonizărilor succesive (acestea din urmă, mai ales în secolele al XIV-lea – al XVI-lea).

În monumentalul *Dicţionar al antichităţilor slave* (Słownik starożytności słowiańskich), vol. I-VI, 1961-1982, găsim câteva articole de mare interes pentru noi: *Dakowie* (Dacii, vol. I, p. 312-313), *Karpaty* (Carpaţii, vol. II, p. 377-379), *Pasterstwo* (Păstoritul, vol. IV, p. 38-39), *Wołosi* (Valahii, vol. VI, p. 576-583), în care autorii ajung unanim la concluzia că graniţa temporală a contactelor româno-nord-slave în Subcarpaţii polono-slovaci atinge aproximativ secolul al XIII-lea[3].

Bogata literatură a subiectului, atât cea străină, cât şi cea românească, situează transmiterea de lexeme păstoreşti de origine română în limbile nord-slave (cu deosebire, polonă şi slovacă, dar şi mai apoi cehă, ucraineană), în perioada secolelor al XIII-lea – al XIV-lea (cea a începuturilor), cu apogeul în secolele al XV-lea – al XVI-lea, aceasta cu

[1] Pentru acest aspect, vezi recent: Emanuela Dima, *Discipline ştiinţifice implicate în studierea păstorismului românesc. Argumente şi concluzii*, în „Limba română", LVI, 2007, nr. 3, p. 269-286.

[2] Am folosit ediţia Varşovia, PWN, 1978.

[3] T. Wiślański, *Pasterstwo* (în vol. IV, p. 39), Andrzej Wędzki, *Wołosi* (în vol. VI, p. 579), aici harta migraţiilor păstoreşti în secolele al XIV-lea – al XX-lea, după K. Dobrowolski.

BDD-A24162 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:40 UTC)

deosebire pe baza documentelor istorice. Credem însă că, făcând abstracție de acestea, în cazul păstoritului, *datorită caracterelor specifice ale fenomenului*, se poate admite – fără a greşi prea mult – că începuturile contactelor între locuitorii lanțului muntos din Carpații de Nord şi Tatra, „valahii" – vorbitori de limbă romanică şi vecinii lor nord-slavi – strămoşii actualilor poloni, slovaci, cehi ş.a., pot fi situate *şi mai devreme de secolul al XIII-lea*, mergând până în secolul al X-lea. Cu alte cuvinte, *primele românisme lexicale în limbile slave de nord au fost „păstorismele"*, celelalte, de altă natură, aparținând altor clase lexico-semantice, fiind ulterioare. În sprijinul acestei aserțiuni, facem următoarele remarci:

a) Viața păstorească desfăşurată de-a lungul Carpaților *nu a fost niciodată un fenomen întâmplător, de conjunctură*, determinat de cauze precis situate în timp, de natură politico-militară, economică ş.a.; acest tip de viață nu a cunoscut pauze, reculuri urmate de reînnoiri, reluări, ea s-a manifestat neîntrerupt din vremuri ancestrale.

Păstoritul (creşterea oilor) a fost o îndeletnicire a locuitorilor din Carpați din timpuri străvechi. Primii vor fi fost *traco-ilirii*, aşa cum presupunea mai de mult Grigore Nandriş[1] şi nu e de neînțeles că multe cuvinte româneşti din acest domeniu pe care le avem de la *daci* (urmaşi ai *tracilor*) concordă cu echivalentele lor fonetice prezente în limba *albanezilor* (urmaşi ai *ilirilor*), după cum dovedeşte întreaga literatură a vocabularului autohton al limbii române, raportat, în mare măsură, la corespondentele din limba albaneză[2] (rom. *baci*, alb. *baçi*; rom. *bîr*, alb. *berr*; rom. *brânză*, alb. *brenza*; rom. *căciulă*, alb. *kaçule*; rom. *căpuşă*, alb. *këpushë*; rom. *cătun*, alb. *katund*; rom. *ciut* (*şut*), alb. *shyt*; rom. *fluier(ă)*, alb. *flojére*; rom. *groapă*, alb. *gropë*; rom. *măgură*, alb. *magulë*; rom. *strungă*, alb. *shtrungë*; rom. *țap*, alb. *cap*, *cjap*; rom. *țarc*, alb. *thark*; rom. *urdă*, alb. *udhós*; rom. *vatră*, alb. *votër*, *votrë*, rom. *zară*, alb. *dhallë* ş.a.).

b) Încă înainte de cucerirea Daciei de către romani (începutul secolului al II-lea d.Hr.), dacii erau cunoscuți în literatura latină ca hrănindu-se cu lapte şi brânză. Lucius Junius Moderatus Columella (sec. I d.Hr.), în tratatul său *De re rustica* (VII, 2), scria:

> A doua preocupare a noastră [= a romanilor], după cea a marilor patrupede, ba am putea spune, având în vedere folosul, principala noastră preocupare trebuie să fie oaia. Căci ea ne scuteşte trupul împotriva puterii frigului şi ne procură o îmbrăcăminte plăcută. Apoi ea satură prin belşugul brânzei şi al laptelui nu numai pe țărani, dar şi împodobeşte mesele bogaților cu mâncări numeroase şi variate. Iar unor popoare, lipsite de grâu, le procură toată hrana. De aceea cei mai mulți dintre nomazi şi dintre geți se numesc *γαλακτοπόται*[3].

[1] În articolul *Păstoritul românesc în Carpații poloni (în lumina „Atlasului linguistic al Poloniei subcarpatine")*, în „Dacoromania", VIII, 1934-1935, p. 148.

[2] Cf. Grigore Brâncuş, *Vocabularul autohton al limbii române*, Bucureşti, 1983, şi seria de articole ale lui G. Mihăilă în „Thraco-Dacica").

[3] „Post maiores quadrupedes ovilli pecoris secunda ratio est, quae prima sit, si ad utilitatis magnitudinem referas. Nam *id praecipue nos contra frigoris violentiam protegit*, corporibusque nostris liberaliora praebet velamina. Tum et iam *casei lactisque abundantia* non solum agrestes

BDD-A24162 © 2010 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:40 UTC)

c) Mai întâi *traco-iliri*, apoi *daci* (geto-daci), după aceea *daci romanizaţi* (vorbind un amestec de limbă dacă şi latină populară), apoi *străromâni* (cu păstrarea unor elemente lexicale autohtone) în secolele al VII-lea – al X-lea d.Hr. şi, în sfârşit, *români* (sau „valahi" – cum îi denumeau slavii, recunoscând caracterul neslav, romanic al limbii lor), cam de prin secolul al X-lea, când se încheie procesul de formare a limbii române (asemeni altor limbi neolatine din vestul Europei) – locuitorii arealului carpatic – oameni ai munţilor şi pădurilor, în primul rând *păstori* (crescători de oi şi capre) şi mai apoi şi *agricultori* (cultivatori de cereale şi crescători de vite mari) – au intrat în relaţii de bună vecinătate cu locuitori de la nord şi de la sud de Carpaţi; ei le-au transmis acestora o serie de cuvinte – multe din domeniul păstoritului –, la rândul lor primind de la aceştia (în primul rând slavii – strămoşi ai actualilor bulgari şi sârbi – cu care au convieţuit începând din secolul al VI-lea chiar pe teritoriul Daciei) numeroase cuvinte din cele mai diferite domenii ale vieţii sociale, în primul rând *agricultura*. Dacă elementele vechi sud-slave în limba română sunt, în genere, de mult cunoscute, atestate încă din cele mai vechi texte româneşti scrise (secolul al XVI-lea), mult răspândite şi viabile până azi în limba română (vezi G. Mihăilă, *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română*, Bucureşti, 1961), în schimb, nu dispunem de date precise privind eventualele împrumuturi reciproce de termeni între vorbitorii de limbă română veche (începând din secolul al X-lea) şi vecinii lor slavi de la nord de Carpaţi, care vorbeau o *limbă vest-slavă comună*, din care se vor forma actualele limbi polonă, cehă, slovacă. Oricum, se poate admite că încheierea celor două procese: cel de formare a limbii române şi cel de destrămare a unităţii lingvistice slave, *coincid în timp – secolul al X-lea*, deci prezenţa vechilor românisme (cele mai multe din domeniul vieţii păstoreşti) – în limba polonă veche este expresia contactului direct între vorbitorii a *două limbi* (una romanică, cealaltă nord-slavă) *formate ca atare.* Faptul că nu dispunem de atestări scrise din ambele limbi în această perioadă – secolul al X-lea – (cele mai vechi din limba polonă aparţin secolului al XII-lea şi de limba română abia din secolul al XVI-lea), nu ne împiedică să admitem că asemenea schimburi între cele două limbi nu ar fi avut loc. Pentru românismele din lexicul limbii polone (şi, în bună măsură, şi slovacă), pledează aspectul fonetic arhaic (daco-latin) al unor termeni păstoreşti (pol. *bryndza, flujera, gruń, frombija, klag, dzer* ş.a.).

---

saturat, sed etiam elegantium mensas iucundis et numerosis dapibus exornat. Quibusdam vero nationibus frumenti expertibus victum commodat ex quo *Nomadum Getarumque plurimi γαλακτοπόται dicuntur*. Igitur id pecus, quamvis mollissimum sit, ut ait prudentissime Celsus, valetudines tutissimae est, minimeque pestilentia laborat" (subl. n. – M.M.) (G. Popa-Lisseanu, *Dacia în autorii clasici*. Ediţie îngrijită şi prefaţă de I. Oprişan, Bucureşti, Editura Vestala, 2006, p. 100-101.

BDD-A24162 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:40 UTC)

Un fapt de morfologie

Contactul lingvistic, se ştie, are urmări, înainte de toate, în domeniul *lexicului*, compartimentul cel mai penetrabil la împrumuturi. Şi în cazul relaţiilor lingvistice româno-polone (româno-nord-slave în general), toate exemplele aparţin, practic, lexicului. Există însă un fapt din domeniul morfologiei unor limbi slave de nord (polona şi slovaca), care întăreşte o dată mai mult ideea *vechimii şi intensităţii* contactelor româno-nord-slave în domeniul vieţii păstoreşti, *într-un grad mai mare decât în al altor relaţii lingvistice româno-nord-slave.* Este vorba de genul personal la pluralul substantivelor masculine în polonă şi slovacă.

În cursul de gramatică a limbilor slave al lui Zdzisław Stieber (*Zarys gramatyki porównawczej języków słowiańskich*, część II, zeszyt 1, *Fleksja imienna,* Varşovia, 1971, § 11, p. 16-17) se dau exemple din limbile polonă şi slovacă pentru *trei* nume de animale, *câine, lup* şi *vultur*, care astăzi sunt trecute asemeni altor substantive din aceeaşi categorie la genul masculin-nonpersonal la numărul plural; dar mai de mult, până prin secolul al XVII-lea, erau atestate cu desinenţe de masculin personal: în slovacă *tí vlci, tí psi,* acuz. *tych vlkov, tych psov;* pol. *ci wilcy, ci psi, ci orłowie;* abia mai târziu, acestea au fost trecute în categoria substantivelor care, la plural, au primit desinenţe de masculin-nonpersonal: *te wilki, te psy, te orły* (ca şi *te ptaki, te barany* etc.). Nu se dă nicio explicaţie acestui fenomen.

O dublă întrebare: de ce acest fapt se întâmplă numai în cazul denumirii a trei animale, *câine, lup* şi *vultur* şi de ce numai în limbile polonă şi slovacă? Răspunsul este cât se poate de simplu şi este legat tocmai de viaţa păstorească comună a polonilor, slovacilor cu românii din secolele al XIV-lea – al XVI-lea. Se ştie că numărul valahilor pe teritoriile subcarpatice creşte considerabil după secolul al XIV-lea, nu atât prin coborârea lor de la munte la şes (căci unii făceau şi drumul invers ca păstori transhumanţi), ci mai ales prin *colonizarea* masivă a terenurilor semi-pustii după invazia tătară din secolul al XIII-lea, proces instituit şi organizat prin hotărâri ale regilor poloni. Rezultatul a fost întemeierea a sute de aşezări valahe, cu o viaţă stabilă, care se conduceau după legi interne (*jus valachorum*) şi care au dus la intensificarea transmiterii de împrumuturi lexicale româneşti, la perpetuarea unor elemente româneşti specifice şi în alte domenii, în folclor, obiceiuri, portul popular etc. Pe de altă parte, acei slavi (în acest caz, polonii şi slovacii – *vecini imediaţi ai păstorilor valahi*), până acum mai mult agricultori, *devin tot mai mult şi păstori*, îşi însuşesc modul de viaţă al acestora (vizibil până azi după felul cum arată ţăranul polonez din Podhale, *góralul* din Zakopane!). După o convieţuire (nu vecinătate!) slavo-română mai îndelungată pe *aceleaşi terenuri*, s-a întâmplat – ca şi în cazul convieţuirii româno-sud-slave în Dacia romanizată –, ca influenţele să nu se limiteze numai la lexic, ci să atingă uneori şi morfologia.

De ce numai termeni denumind aceste trei animale? Pentru că toate *trei* (şi numai ele) aparţineau acelor animale care erau cele mai apropiate pentru păstorul,

BDD-A24162 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:40 UTC)

pentru crescătorul de oi de la munte, pe de o parte câinele ca *aliat*, ca prim ajutor, cel mai credincios şi mai de folos păstorului, şi pe de altă parte *lupul* şi *vulturul*, ca duşmani, animale de pradă, cu care păstorul avea de luptat în viaţa de zi cu zi. Acestea erau fiinţe *puternice, cu personalitate*, ca şi el însuşi, *omul*, de care acesta trebuia să ţină seamă, pentru a dăinui, el şi turma sa de oi. Aşa stând lucrurile, pe plan lingvistic s-au putut perpetua nu elementele lexicale (pentru că aceştia sunt *termeni de bază*, de multă vreme cunoscuţi în ambele limbi şi care, de regulă, nu fac obiectul unor împrumuturi), ci anumite mijloace gramaticale (morfologice) menite a întări raporturile existente între om şi natură (în acest caz, *fauna*). Fie ca *prieten* (câinele), fie ca *duşman* (lupul şi vulturul), aceste animale au inspirat omului ideea de *egalitate în putere cu el însuşi*. Aşa se face că în româneşte s-a folosit în vorbirea populară vocativul în *-e* la forme nearticulate: *oame* (alături de cea articulată, *omule*), *lupe* (în folclor: „Stăi, *lupe*, nu mă mânca!", ca marcă a dorinţei de apropiere, de familiaritate (în loc de formule articulate *omule, lupule,* considerate „oficiale", adică în conformitate cu regulile gramaticale obişnuite).

Analogia este evidentă, cauza este aceeaşi, dar mijloacele de exprimare sunt diferite: în română vocativul în *-e*, iar în polonă şi slovacă, genul masculin-personal la aceste trei denumiri, dar în ambele cazuri *numai în varianta populară* (în cazul nostru, păstorească) a limbii şi *numai în perioada mai veche!*

Este semnificativ că aceste fenomen are loc numai în polonă şi slovacă, pentru că acestea au venit *primele* în contact cu limba română pe acest plan şi numai aici s-a dezvoltat genul personal la pluralul substantivelor masculine. Formele de excepţie, de tipul pol. *wilcy, psi, orłowie*, cu terminaţii de gen personal, au ieşit din uz la răscrucea secolelor al XVI-lea şi al XVII-lea, când prezenţa valahă printre slavii de nord-vest devenise un fapt obişnuit, influenţa lingvistică românească scade în intensitate, iar cei mai mulţi dintre „valahi" devin obiectul procesului tot mai intens de slavizare.

BDD-A24162 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:40 UTC)